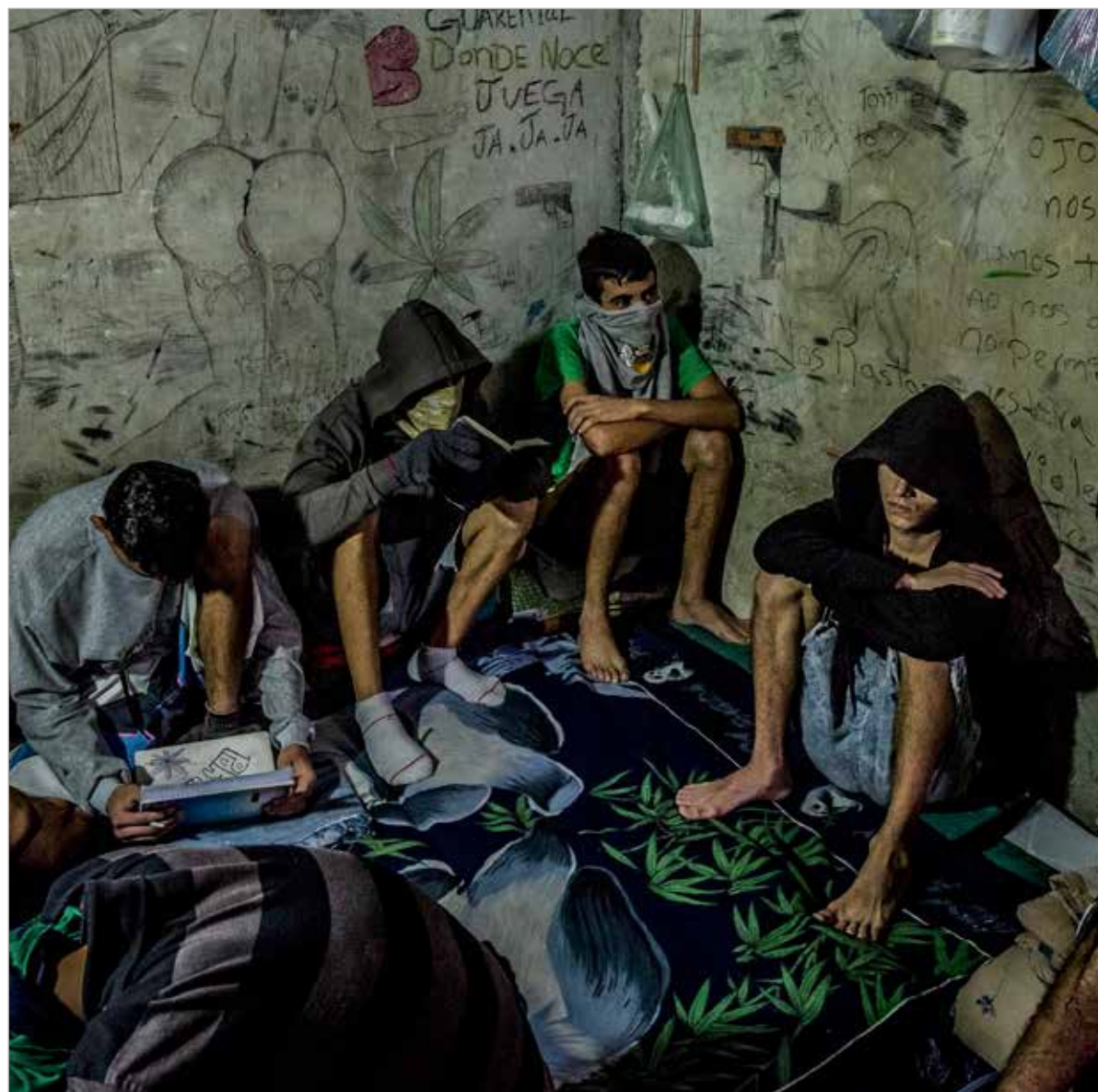

Wie zijn de anti-tech-terroristen?

Gewapend verzet tegen de overheersende rol van techbedrijven groeit en komt uit de meest uiteenlopende hoeken, ontdekte Mauro Lubrano. Ze noemen zich 'eco-extremistische wilden, nihilisten en egoïsten die schijten op het systeem'

8

'Ze bedroog me, ik heb haar vermoord, punt' Wat bezielt een dader van femicide? Martín Hernán Di Marco ging op zoek naar het antwoord in 'verschrikkelijke gevangnissen' in Zuid-Amerika en sprak daders over jaloezie, gekrenkte ego's en machteloosheid

6

Rozengeur & zonneschijn Volgens solarpunk wordt de toekomst te gek

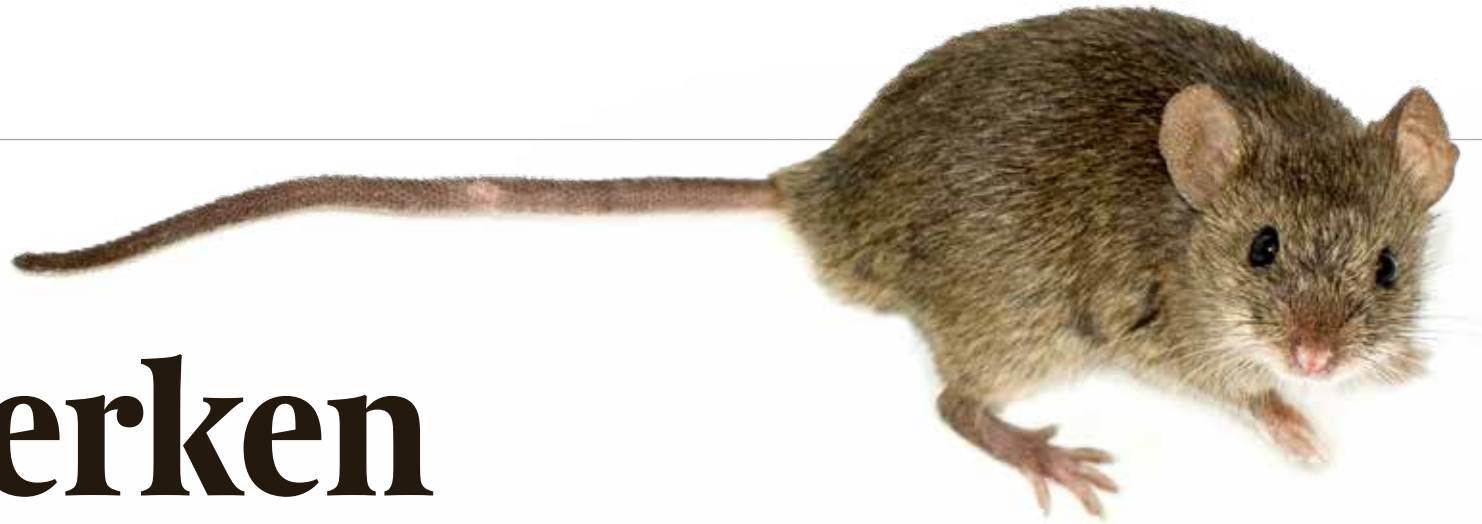

10

Jeangu Macrooy Zanger geeft 'een knuffel aan zijn jongere zelf'

14

Thuiswerken om de muizen te ontlopen

Onderzoekers en docenten van de Faculteit Sociale Wetenschappen zijn de overlast van muizen in hun kantoren zat. Met name de afdeling klinische psychologie wordt getroffen. ‘Het gebeurt meer-maals dat ze langs mijn voeten rennen.’

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

Muizenkeutels op bureaus en in de hoeken van werkkamers, vallen om ze te vangen, piepers om ze te verjagen en geregeld muizen die tijdens het werk langs hun voeten razen. Dat is nu al ongeveer een jaar zo, blijkt uit een rondgang onder docenten en onderzoekers. Met name de gang van de afdeling klinische psychologie, op de tweede verdieping van het Pieter de la Courtgebouw, heeft last van het ongedierte. Velen van hen kennen de filmpjes en foto's die onder het personeel circuleren, waaronder die van een dode muis op een bureau die werd aangetroffen door een schoonmaakster. Maar de laatste weken is de overlast verergerd. Dat signaleert niet alleen het personeel dat *Mare* sprak, maar blijkt ook uit een brief van de faculteitsraad aan het faculteitsbestuur (zie bericht hiernaast). ‘Ik heb er negen maanden lang last van gehad in mijn werkkamer’, vertelt universitair hoofddocent Eiko Fried. ‘Er kwam een heel erge stank vanachter de verwarming vandaan, waarschijnlijk door een mix van muizenkeutels, urine en dode knaagdieren. Het was zelfs zo erg dat ik journalisten die voor een interview kwamen in een andere werkkamer ontving.’ Hij en collega's klaagden er meermaals over, maar tot een concrete oplossing kwam het niet. Ook de schoonmakers konden weinig doen, zegt Fried, omdat zij niet achter de verwarming konden komen. Er zat dus niets anders op dan een luchtverfrisser in de kamer neer te zetten. ‘Los van het feit dat die rook naar chemische

appels, is het maskeren van de stank middels een luchtverfrisser natuurlijk niet de oplossing.’ ‘Het was eerst nog best grappig’, vertelt klinisch psycholoog Laura Steenberg. ‘Maar ik ben deze zomer heel ziek geweest en heb zelfs even in het ziekenhuis gelegen. Toen ik terugkwam zag ik dat mijn hele kantoor vol lag met muizenschijt: langs de tafelpoten en langs alle muren die je kan bedenken. Toen dacht ik: het gaat hier wel om mijn gezondheid. Daarop heb ik een boze mail gestuurd naar het faculteitsbureau.’ Ook heeft ze samen met Fried een melding van de situatie gedaan bij ombudsfunctionaris Marjan van Dasselaar. Volgens Steenberg zou Van Dasselaar contact opnemen met de afdeling Veiligheid, Gezondheid en Milieu (VGM), maar of dat daadwerkelijk is gebeurd weet ze niet.

Van Dasselaar wil bevestigen noch ontkennen dat ze meldingen heeft ontvangen. ‘Ik heb de verplichting richting melders dat ik daarover geen enkele mededeling doe aan de pers.’ Universitair docenten Cosima Nimphy, Anna Babl en Sanne van Luenen, die een werkkamer delen, bevestigen het verhaal van hun collega's. ‘Het is al langere tijd aan de gang, een jaar geleden zag ik de muizen ook al’, vertelt Nimphy. ‘Soms zie ik ze wekelijks en het is meermaals gebeurd dat ik aan het werk was en er een muis langs mijn voeten rende.’

Ze laat een hoopje muizenkeutels zien aan de rand van de kamer. ‘De muizen lopen soms onder de deuren door. Er zijn ook collega's die er echt niet tegen kunnen.’

‘Die werken nu vaker thuis’, voegt Van Luenen toe. ‘Het is ook echt vies. Dus nu moeten we het zelf maar extreem schoon houden.’ Even verderop zitten twee onderzoeksters in een kamer te werken. Ze bevestigen de verhalen, maar willen het kort houden. ‘We moeten ervoor oppassen dat onze collega zo niet binnenkomt, want zij heeft een fobie voor muizen. Zij weet er dus niet van dat hier muizenkeutels liggen.’

Achter een bureau ligt inderdaad een hoopje muizenkeutels. ‘Dat ligt er al weken’, zegt een van hen die niet met naam in de krant wil. Ze signaleren ‘een sterke afname’ in hoe vaak er wordt schoon-gemaakt. ‘Eerst werd er elke dag een doekje over het bureau gehaald, dat gebeurt niet meer. Ik denk dat de schoonmakers er niet genoeg tijd voor krijgen.’ Steenberg denkt daar hetzelfde over. ‘Dit is niet de verantwoordelijkheid van de schoonmakers. Die hebben daar helemaal geen tijd voor.’

Fried vertelt dat hij een dode muis in zijn werkkamer heeft gehad, die door schoonmakers is weggehaald. ‘Maar mijn kamer is naderhand volgens mij niet grondig schoongemaakt of gedesinfecteerd door specialisten in ongediertebestrijding. Ik vind het spijtig voor de schoonmakers dat zij met deze stank en dode knaagdieren moeten dealen.’

‘Dus nu maken we onze bureaus zelf schoon’, zegt een collega. ‘En we laten geen eten achter en zorgen dat alles dubbel in plastic is verpakt.’ Daarnaast kregen ze de tip van de schoonmakers om hun ladekasten onder hun bureaus vandaan te halen. ‘Want de muizen gaan anders tussen de ladekast en de bureaus nesten maken.’ Ook Babl en haar kamergenoten proberen hun kamer zelf zo schoon mogelijk te houden. Babl: ‘En we nemen al het eten dat we over hebben weer mee naar huis.’

Het faculteitsbestuur zei vorige week in de faculteitsraadsvergadering (zie bericht) dat ze medewerkers erop attenderen hun werkkamer zo schoon mogelijk te houden. Maar de onderzoekers zeggen dat ze formeel niets van de faculteit hebben gehoord. ‘Van de universiteit horen we niks, alleen van de schoonmakers’, reageert Nimphy. ‘Bijvoorbeeld dat we ons eten goed moeten opruimen.’

‘En dat we beter niet achter ons bureau kunnen eten’, vult Van Luenen aan. ‘Maar als je thuis achter de eettafel eet zijn er toch ook geen muizen?’

Wel is er de laatste weken meer schoongemaakt, erkent Dimphy. ‘In de zomer, toen er weinig mensen op de faculteit waren, was het het ergst.’

Op de derde verdieping zit voorzitter van de faculteitsraad Kiki Zanolie, die namens de raad een brief schreef aan het faculteitsbestuur over de problematiek. ‘Het bestuur beaamt dat het probleem nu veel erger is dan voorheen. Ze proberen het probleem weg te nemen, maar het helemaal wegnemen zal niet lukken. Het is een oud gebouw.’

Er is een bestrijdingsdienst in de arm genomen om het ongedierte te bestrijden.

‘Hoe gaan we dit aanpakken?’

Behalve een muizenplaag zouden er ook meldingen zijn van ratten, schrijft de faculteitsraad in een brandbrief. Bezuinigen op schoonmaak heeft ‘misschien averechts gewerkt’, aldus het bestuur.

DOOR ELSE VAN DER STEEG

‘Er zijn de afgelopen periode meerdere meldingen gedaan van muizen en ratten in het gebouw, evenals uitwerpselen in kantoren en werkkruimtes’, schreef de faculteitsraad aan het bestuur. ‘Hoewel de raad hier eerder vragen over heeft gesteld, lijkt de situatie inmiddels niet verbeterd. Dit roept zorgen op over de arbeidsomstandigheden en de hygiëne binnen onze faculteit.’

‘Het werd op een gegeven moment *the talk of the town*’, zei faculteitsraadsvoorzitter Kiki Zanolie vorige week, tijdens de raadsvergadering. ‘In elke gang waar je liep waren er wel mensen die het erover hadden. De ombudsfunctionaris vroeg er zelfs naar. We hebben eerder al gemerkt dat er muizen rondliepen, maar het lijkt toe te nemen. De vraag is vooral: hoe gaan we dit aanpakken?’

De situatie is bekend, aldus hoofd bedrijfsvoering Egon Houben. ‘We hebben echt een probleem. De omvang neemt helaas ook nog toe,

en dat ondanks maatregelen die we al nemen. De ongediertebestrijding heeft vallen geplaatst die regelmatig worden gecontroleerd. Op plekken waarvan we weten dat daar vaker ongedierte loopt, zijn extra vallen neergezet.’

Ook zijn er volgens hem preventieve maatregelen genomen. ‘We verzoeken medewerkers hun bureau zo veel mogelijk op te ruimen en schoon te houden. We handhaven dat door mensen aan te spreken. Ook vragen we heel nadrukkelijk om erop te letten dat je voedsel alleen achterlaat in goed afgesloten bakjes.’ Met het expertisecentrum vastgoed wordt gekeken of het gebouw beter kan worden afgesloten, met name aan de waterkant, om het voor muizen moeilijker te maken binnen te komen. Verder is er een appel gedaan aan het schoonmaakteam.

Een mogelijke extra maatregel die het bestuur nog kan nemen, is vaker schoonmaken. Houben: ‘Begin 2025 hebben we dat wat gedown-sized. We bekijken of we het weer op het oude niveau willen terugbrengen. Dat downsizen is gedaan als een kostenbesparing, maar misschien werkt het wel averechts.’ Zanolie vond dat een goed idee. ‘Het blijft een lastig probleem om muizen weg te krijgen. Maar extra schoonmaak kan wel helpen om de omgeving zo hygiënisch mogelijk te houden.’

Midden in mijn uitleg vliegt er een priemende vinger de lucht in

De bomen bronzen in het iele ochtendgloren. Mijn tram piept schurftig langs ze heen. Regenval bekladt de straten tussen hun amberkleurige bladerlijsten. Fietzers zwaaien nauwelijks terug, verliezen hun humeur als herfstvruchten. Een omroep driupt door een mechanische honingraat. Verdorde grimassen met obesitassen waggelen naar voren, wachten ontrief op hun bevrijding naar een nieuw gevang in hetzelfde seizoen. Een bedelzucht beslaat nog voor een laatste keer de ramen als een stuntelige afscheidskus. Dan schieten de schuifdeuren rücksichtslos open en poffen een portie klasgaande klaagkastanjes de buitenlucht in. De schooldag valt.

Vandaag staat taalverzorging op het menu. Zinnen kruiden met antitheses, anaforen en anakolieten tot een stilistische haute cuisine. Een gediggie hier, een citaatje daar. De grote namen uit de literatuurgeschiedenis: Vondel, Gorter en Lucebert. Maar ook hedendaagse artiesten: Wende, Sef en S10. Taalverzorging is overal, zelfs in bijzinnen die niet bij zinnen lijken. Bestaat er iets leukers? Ik start keurig mijn diapresentatie op met al deze vonkige voorbeelden, terwijl de klas vrolijk volstroomt. Midden in mijn uitleg over het eufemisme vliegt er een priemende vinger de lucht in. Het is *le petit prince*, mijn verwoede vragensteller. ‘Meneer, wat is eigenlijk een nuancering?’

Enigszins van mijn stuk gebracht, probeer ik wat tijd te rekken door hem zijn vraag te laten herhalen. ‘Boven de stijlfiguren die u nu behandelt, staat dat het gaat om “overdrijvingen en nuanceringen”. Maar wat is een nuancering?’

De hele klas staart me plots aan met eenzelfde blik van verdwazing. Zelfs mijn trouwe polyglot trekt een geen-idee-gezicht. Nu de vraag anatomisch op tafel ligt,

moet ik een doorwrocht antwoord leveren.

Ik begin omzichtig over ‘een sympathieke afzwakking opperen, een milde maar plaatsen, een grijs gebied aanboren’, maar ik heb geen concrete voorbeelden voor ze en het mislukt hopeloos. Ik voel me een belabberde docent: in plaats van de kenniskloof te dichtten, heb ik hem alleen maar vergroot. Hoe kan ik zoiets simpels nou niet duidelijk maken? Als ik dat al niet kan, hoe moet het dan met de rest van het hoofdstuk...

Mijn werkdag loopt ten einde en ik loop mismoedig mee. De herfstdag die me ‘s ochtends nog kon bekoren, smaakt thans bitter en op een uitgestorven schoolplein daagt me deze melancholische dichtregel van Kloos: ‘Wat is dat alles stil, doodstil... ik vind er / Mijn eigen leven in, dat heen gaat spoën’.

Ik heb lust om te zuipen als een tempelier en uit schaamte deze dag voorgoed weg te spoelen. Zo gezegd, zo gedaan duik ik die avond tezamen met mijn boezemvriend diep de glazen in. In een vergevorderd stadium van dit onzalige plan en nog steeds vol kleinzielig zelfverwijt, tref ik onverwachts mijn redster: Jitske. Ze zit als een verdwaalde chansonnière vrijmoedig aan de bar en in haar rusteloze ogen lees ik een knapperend welkom: ‘Ik heb gewacht op je misschienen’. De nacht duwt ons behoeftzaam in elkaanders licht en ze vertelt me scheutig over de waarde van publieksgeschiedenis, haar pas afgeronde master.

Wat ze vooral heeft geleerd is nuanceren zegt ze opgetogen, zonder verdere weet van mijn lesdebaclé. Daarop glijdt ze van haar barkruk en begint yogageniek tegen de muur te leunen. Een reepje van haar buik steekt brutaal uit onder haar T-shirt. Ze trekt het lachend recht: ‘Sorry, soms heeft mijn lichaam ook even wat nuance nodig.’

Verdraaid, denk ik, hier staat een fiere vrouw die leuninggen behoeft zonder haar zelfstandigheid te verliezen, hier staat een levende nuance. Ik bestel nog twee drankjes en vertel haar over mijn pechdag, maar ook dat volgende week dankzij haar alles beter wordt en we keuvelen door tot in de late uurtjes.

De week daarop heeft mijn herfst weer kleur. Ik vertel mijn klas over Jitske en hoe ze een nuance werd en hoe ze me opnieuw in herinnering bracht dat alle taal lichamelijk is en dat we de rest van het hoofdstuk taalverzorging zo gaan begrijpen. Maar mijn klas wil er niets van weten en vraagt me naar wezenlijkere zaken. ‘Meneer, hebt u haar nummer geregeld?’

Henrik Laban is docent Nederlands en volgt de lerarenmaster

‘Waarom weigert de rector extreemrechts te veroordelen?’

Uit protest tegen de GNSV hebben andere deelnemers van de El Cid informatiemarkt protestposters ophangen met de tekst: 'Fascisten niet welkom. El Cid en Universiteit Leiden, bied extreemrechts geen ruimte!'.

Rector Hester Bijl ziet ‘geen reden’ om af te treden na het toelaten van de Groot-Nederlandse Studentenvereniging tot de informatiemarkt van de El Cid, tot verbazing van studentenpartij DSP-SC. ‘De rector doet alsof we het hier over de JOVD hebben.’

DOOR SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK
FOTO WALTER HERFST

In augustus zei studentenpartij DSP-SC het vertrouwen op in rector Hester Bijl. De aanleiding was dat de Leidse tak van de Groot-Nederlandse Studentenvereniging (GNSV) was toegelaten tot de informatiemarkt van de El Cid, terwijl die vereniging sterke banden heeft met de extreemrechtse Geuzenbond. Volgens DSP-SC hoort de vereniging niet thuis in de introductieweek, benadrukte raadslid Michel Vermeer maandag nogmaals tijdens de universiteitsraad: ‘Veel studenten hebben ons laten weten zich niet veilig te hebben gevoeld op de El Cid en vinden het moeilijk te geloven dat de rector zo makkelijk extreemrechts heeft toegelaten. De rector had ook kunnen staan voor de groepen waar extreemrechts zich tegen keert: zwarte mensen, mensen van kleur, queer personen, Joden, moslims en vluchtelingen.’ Wat betreft DSP-SC moet Bijl daarom aftreden. ‘Wij vinden haar positie onhoudbaar en zeggen het vertrouwen in haar op. Het zou haar sieren als zij dezelfde conclusie trekt.’ ‘Dat mensen zich minder veilig voelen omdat er organisaties actief zijn die zich associëren met politiek geweld, begrijpen en betreuren we’, reageerde Bijl. ‘We willen dat gevoel zo veel mogelijk wegnemen, maar dat zal niet altijd mogelijk zijn.’ Vermeer wilde weten op welke grond de universiteit GNSV

‘Wij gaan geen organisaties verbieden of weren voordat er daden zijn gepleegd’

heeft toegelaten. ‘De organisaties die op de informatiemarkt willen staan, worden getoetst op een aantal criteria’, antwoordde de rector. ‘Zoals de vraag of de vereniging zich schuldig maakt aan het gebruik van opruiende teksten die kunnen aanzetten tot of bijdragen aan haat, geweld, racisme en discriminatie. Op basis hiervan bestond geen grond om GNSV de toegang te weigeren.’

Volgens Bijl kan pas worden ingegrepen ‘als de vrijheid van meningsuiting overgaat in agressie, discriminatie, intimidatie en haatzaaien’. Wel zei ze het begrijpelijk te vinden dat ‘alleen al de aanwezigheid van bepaalde groeperingen als intimiderend kan worden ervaren. Maar dat kan geen reden zijn om ze te weren, want dan verstomt het academische debat.’

Bovendien wees ze erop dat het college van bestuur niet zelf expliciet het besluit heeft genomen GNSV toe te laten. ‘Dat vloeide voort uit het beleid van onze universiteit, dat netjes is getoetst. Daarover zijn we geïnformeerd.’ Door wie dat is getoetst en door wie het college is geïnformeerd, liet ze in het midden. ‘Het besluit is wel gedragen door het gehele college.’

Op de donderdag van de El Cid-week werd een lid van GNSV gearresteerd wegens het voorbereiden van een terroristische aanslag. Vermeer wilde weten wat de rector daarvan vindt. Bijl: ‘GNSV heeft de betrokkene zodra bekend werd dat die daarvan werd beschuldigd direct geroyeerd als lid en dus zelf afstand genomen van diens acties.’ Het college is vooraansnog dan ook niet bereid om GNSV volgend jaar wél te weigeren. ‘Er is nog geen sprake van beleid waarbij GNSV wordt geweerd, maar het wordt wel geëvalueerd.’

Op de vraag of Bijl zelf ook vindt dat ze moet aftreden, antwoordde ze: ‘We hebben met elkaar ooit beleid opgesteld, dat is in uitvoering gebracht. Ik zie geen reden om hier als rector gevolgen aan te verbinden.’ Verder wilde de partij weten wat het college van bestuur in het algemeen vindt van extreemrechts. ‘Een universiteit is geen politieke organisatie en wij hebben geen politieke voorkeur of signatuur, juist om die verschillende stemmen binnen onze gemeenschap de ruimte te bieden’, reageerde Bijl.

Vermeer: ‘Ik vind het echt stuitend dat de rector weigert extreemrechts te veroordelen. Ze doet alsof we het hier over de JOVD hebben. Volgens experts is de vereniging rechts-extremistisch en opgericht in Leiden door leden van de Geuzenbond, die is aangemerkt als extreemrechts. Waarom veroordeelt de rector dit niet?’

‘Ik heb alle vragen beantwoord en zie geen reden om hier verder op in te gaan’, reageerde Bijl.

Vice-collegevoorzitter Timo Kos voegde daaraan toe: ‘Uiteindelijk is het aan de rechter om te bepalen wanneer mensen rechten overschrijden. Wij gaan geen organisaties verbieden of weren voordat er daden zijn gepleegd.’ Tot slot stelde Vermeer dat de GNSV bij de informatiemarkt van de Universiteit Nijmegen wél is geweerd, een week na de arrestatie van de terreurverdachte. Waarom doet Leiden dat niet volgend jaar? ‘Volgens onze informatie heeft GNSV zich zelf teruggetrokken’, zei Bijl.

Een woordvoerder van de Radboud Universiteit bevestigde dat. ‘Op basis van de criteria die wij tot nu toe hanteren is GNSV toegelaten op onze introductiemarkt. Zij hebben zich uiteindelijk zelf teruggetrokken. Naar aanleiding van de discussie die is ontstaan is in overleg met studenten en medewerkers afgesproken de criteria opnieuw te bekijken.’ Het Leidse college wil binnenkort zogenoemde dialoogsessies laten organiseren met de academische gemeenschap over de vraag wat wel en niet gezegd mag worden.

Universiteitsraadslid Jason Hart praat bij het gesloten hek van het Academiegebouw met de demonstranten.

‘Is dit “zorgvuldige proces” klaar voordat Israël heel Gaza heeft gezuiverd?’

De hekken van het Academiegebouw gingen maandag op slot toen een groep pro-Palestina-demonstranten de universiteitsraad wilde bezoeken. Uiteindelijk mocht een aantal alsnog naar binnen. ‘Ik vind het totaal ongepast om nu verder te gaan.’

DOOR VINCENT BONGERS EN SEBASTIAAN VAN LOOSBROEK

‘LUC SELS SCHANDE! BLOED AAN JE HANDEN!’ scanderen ongeveer vijftig pro-Palestina-demonstranten maandagmiddag in de Hortus botanicus, in de richting van het Academiegebouw vanachter een gesloten hek.

De nieuwe collegevoorzitter van de Universiteit Leiden begint pas volgende maand, maar ook hij moet eraan geloven. ‘SHAME ON LUC SELS!’ roept een demonstrant. Er klinkt boegeroep. Dat de groep bij het Academiegebouw staat te schreeuwen heeft een reden: binnen is de universiteitsraadsvergadering aan de gang, waar duidelijk wordt of het college van bestuur het advies van de commissie Mensenrechten en Conflictgebieden overneemt. Dat advies luidt: schort studentuitwisselingen op met de Israëlische universiteiten Hebrew University of Jerusalem en Tel Aviv University. Als onderdeel van het besluit gaat de universiteit ook geen nieuwe samenwerkingen aan. Mochten er plannen zijn voor nieuwe samenwerkingen, wordt er opnieuw om advies van de commissie gevraagd.

Ook het hek aan de kant het Rapenburg gaat direct dicht. Wie dringend in het Academiegebouw moet zijn, wordt toegelaten door een gebouwbeheerder.

‘1, 2, 3, 4! ZIONISTEN WEG VAN HIER!’

5, 6, 7, 8! GOOI ZIONISTEN IN DE GRACHT!’

In de zaal waar de raad vergadert, klinken de gescandeerde leuzen steeds luider. Om het geluid te dempen sluit een van de leden een openstaand raam. Als voorzitter Linda Rijnveld raadslid Jason Hart van studentenpartij DSP-SC vraagt om een agendapunt toe te lichten, weigert hij dat. ‘Ik heb begrepen dat de hekken naar dit gebouw zijn gesloten voor demonstranten, alsof we bang voor onze eigen studenten moeten zijn’, zegt hij. ‘Dit is een openbare vergadering, iedereen moet toegang krijgen. Ik vind het totaal ongepast om nu verder te gaan.’ ‘Je gaat er nu vanuit dat wij dat allemaal weten’, reageert Rijnveld. ‘Dat is natuurlijk niet zo. Ik schors de vergadering vijf minuten.’

Het wordt een langere pauze. Nadat de demonstranten een kwartier hebben gescandeerd, komt Rijnveld naar buiten. Tussen de spijlen van het hek door gaat ze in overleg met de

demonstranten op de voorste rij. Uiteindelijk mogen er vijf naar binnen om de raadsvergadering bij te wonen. Maar: bij ordeverstoring moeten ze direct weg. Uiteindelijk gaan er drie betogers mee naar binnen. De rest blijft buiten scanderen. ‘TIMO KOS SCHANDE! BLOED AAN JE HANDEN!’

De voorzitter heropent de vergadering, maar Hart is er niet meer bij. ‘Hij heeft aan mij kenbaar gemaakt dat hij hier niet meer aanwezig wil zijn’, meldt Rijnveld. Op de achtergrond zijn de leuzen van de demonstranten duidelijk te horen. ‘HESTER BIJL SCHANDE! BLOED AAN JE HANDEN!’

De raad geeft een positief advies over het besluit, al zijn er vier tegenstemmers. Zij betwijfelen de betrouwbaarheid van het rapport dat volgens hen te veel is gebaseerd op het boek *Towers of Ivory and Steel* van Maya Wind.

Rector Hester Bijl is het daar niet mee eens. ‘Er zijn meerdere bronnen gebruikt. Het staat niet ter discussie dat er banden zijn tussen de universiteiten en het leger.’ Ook is er kritiek op het gebrek aan wederhoor: ‘Waarom is er niet gesproken met de Israëlische universiteiten?’ vraagt Patrick Klaassen van personeelspartij UB. ‘We hebben een brief naar de partij- en gestuurd’, reageert Bijl. ‘Met een uitnodiging voor een gesprek. Als zij daarvoor open staan, gaan we dat doen. Maar in de huidige situatie vinden we het niet verstandig om door te gaan met de samenwerking.’

Het akkoord dat is gesloten tussen Israël en Hamas heeft geen invloed op het collegebesluit, aldus de rector. ‘Er zijn hoopvolle ontwikkelingen met het staakt-het-vuren en het vrijlaten van de gijzelaars en gevangenen, maar er zijn eerder hoopvolle oplevingen geweest. Het is nog te vroeg. Als er langdurige significante veranderingen zijn, zal het vraagstuk weer aan de commissie worden voorgelegd.’

De commissie is nog een advies aan het opstellen over de onderzoeksamenwerkingen met Israëlische universiteiten. ‘Ze zijn keihard bezig. De commissie hoopt voor het einde van het jaar met een bericht hierover te komen.’ Een deel van de raad vindt dat het proces te traag verloopt. ‘Andere universiteiten in binnen- en buitenland hebben al rapporten gepubliceerd over deze kwestie’, aldus Anouk Moritz (DSP-SC). ‘Waarom wachten we nog steeds op het tweede advies? De feiten liggen voor jullie neus.’

Bijl hamert echter op het belang van een zorgvuldig proces. ‘We kijken bij elke activiteit wat precies de context is. Wij hebben geen reden gezien om ons pad aan te passen.’

Moritz: ‘Zal dit zorgvuldige proces afgerond zijn voordat Israël alle Palestijnen uit Gaza heeft gezuiverd?’

Bijl: ‘Tja, de commissie gaat het zo snel mogelijk doen.’

Het debat dat geen debat werd

De universiteiten van Leiden, Delft en Rotterdam organiseerden donderdag een verkiezingsdebat. Alleen was ongeveer iedereen het met elkaar eens.

DOOR LISA BOSHUZEN

'Dit is een open deur', zegt minister van Onderwijs Gouke Moes (BBB) aan het begin van het verkiezingsdebat 'Future Proof - Nederland in Transitie', donderdag aan de TU Delft, waar politici van negen partijen met elkaar in discussie gaan.

Hij reageert op de eerste stelling van het debat: 'Investeren in wetenschappelijk onderzoek en innovatie is dé manier om onze gezondheidszorg betaalbaar te houden.' 'Geen visie hebben is duur', aldus Tweede Kamerlid Lisa Westerveld (GroenLinks-PvdA). 'Het is heel dom om te gaan bezuinigen op onderwijs. Ik vraag mij af of de partijen die hier staan wel écht in wetenschappelijk onderzoek willen investeren als je naar de doorberekeningen kijkt.'

'Meer geld is niet de oplossing', vindt Moes. 'We moeten betere en slimme keuzes maken met wat we al hebben.' Hij wil in de breedte van de gezondheidszorg investeren en meer aandacht voor preventie. 'We moeten ons minder richten op de smalle, hoogkwalitatieve zorg om de laatste anderhalf jaar van een leven te verlengen.'

Over het slim inzetten van AI en een beroep doen op sociale kringen, is eveneens veel eensgezindheid, al benadrukken BBB en SGP extra de rol van gemeenschappen. 'Maar hoe zorgen jullie dat dit op een gelijkwaardige manier wordt verdeeld?' vraagt de net afgestuurde Willemijn Hoogland (master stedenbouw & bouwkunde) kritisch. 'Staphorst wordt gebruikt als voorbeeld waar de zorgkosten laag zijn en de gemeenschapsvorm hoog. Ik kom zelf daar uit de buurt en weet dat het christelijk gehalte daar hoog ligt. In de praktijk zie je dat de zorglasten vaak op de schouders van vrouwen vallen.'

Moes antwoordt met een voorbeeld van het vaderschapsverlof, dat in de afgelopen jaren steeds langer is geworden. 'Beleidsmatig worden er al stappen gemaakt in de goede richting.'

Bernard van den Belt (SGP) reageert verbouwereerd: 'Waarom zou ik als man niet het huis van mijn buurvrouw kunnen schoonmaken?'

'Ik denk dat hij in een ander publiek iets anders zegt', zegt Christine Bel (D66), doelend op de traditioneel christelijke waarden die de SGP nastreeft.

Volgens pre-masterstudent technische bestuurskunde Laurens Ribbens (22) is het doel van GroenLinks-PvdA om in 2040 klimaatneutraal te zijn onrealistisch als er niet wordt gekeken naar de enorm vervuillende zorgsector. 'Maar je kan niet gaan zeggen: "Sorry, ik kan jou niet behandelen want we moeten klimaatneutraal blijven."'

'Juist door de zorg te verduurzamen doe je ook meer voor het welzijn van mensen', betoogt Westerveld. 'Er kan veel meer gedaan worden om verspilling tegen te gaan, daar zijn wij de afgelopen jaren al naar gaan kijken.'

Tijd voor de tweede stelling: 'Weerbaarheid levert altijd economische groei op voor Nederland.' 'We moeten in defensie investeren', vindt Queeny Rajkowski (VVD). 'Die vijf procent van het bruto binnenlands product (bbp) is hard nodig.' Dion Huidenkooper (P66) is het daarmee eens, en wil daarvoor 'een solidaire bijdrage halen bij de meest vermogenden'.

'We moeten niet blind geld aan defensie geven', aldus Joost van der Sluis (SP). 'We geven in Europa al een veelvoud van Rusland en China uit en toch zijn we kwetsbaar.' 'Maar zien jullie die dreiging dan niet?' vraagt Rajkowski. 'We kunnen wel steeds zeggen dat we niet in de wapenwedloop willen zitten, maar wij zijn hier niet mee begonnen. Schoof kan niet even Poetin opbellen met het voorstel ermee te stoppen.' Volgens Van der Sluis is het van groter belang 'onze kwetsbare punten' in kaart te brengen en te voorkomen dat 'het geld direct in de zakken van de aandeelhouders terechtkomt'.

Ook met de derde stelling kan niemand het oneens zijn: 'Nederland moet onafhankelijk worden van Amerikaanse big tech-bedrijven.' De vraag is alleen, zegt Marcel Hanegraaff (CDA): 'Wat ben je bereid op te geven?' 'Drie procent van het bbp moet worden geïnvesteerd in onderzoek en ontwikkeling', zegt Christiaan van der Krift (CU). 'We moeten eisen gaan stellen aan de grote techbedrijven om te zorgen dat mensen hun data te allen tijde kunnen verwijderen en auteursrecht behouden over hun lichaam.'

'Privacy is een grondrecht', stelt Laura Harks (Volt), maar onze data zijn al in Amerikaanse handen. 'Dat is een groot geopolitiek risico, het is niet meer van ons. Er zijn genoeg Europese alternatieven, maar daar moeten we in durven te investeren.'

En daar is, voor de zoveelste keer, iedereen het over eens.

Gevangenen in een cel in Caracas, Venezuela

Zij ging vreemd, dus ze moest dood

In Latijns-Amerikaanse gevangenissen sprak onderzoeker Martín Hernán Di Marco met mannen die hun partner hebben vermoord over jaloezie, gekrenkte ego's en machteloosheid. 'Wie een man vermoordt, verliest meer vrienden.'

DOOR MARCIËLLE VAN DER KRAAN
FOTO ANP

Ik hield van haar, dus bleef ik bij haar. Ik zorgde voor haar. Maar ze heeft me verraden; ze was kwaadaardig en slecht voor mij. Ze had een geschiedenis van... Hoe zou je dit noemen? Ik noem het flirten. Ze was heel slim, ze wist hoe ze me jaloers kon maken. Ik kon het niet langer helpen. Ik reageerde op haar geplaag, haar constante geplaag en geflirt. Beledigingen, beledigingen, beledigingen, de hele tijd. Ze deed me geen goed. Ze deed het weer, ze deed het weer. En ik kon het niet accepteren.

Als de Chileense Javiera bevriend raakt met de buurman die hun keuken schildert, begint haar man haar opnieuw te wantrouwen. Jaren eerder had ze een affaire, en het litteken van dat verraad is nooit geheeld. Op een warme vrijdagmiddag komt Javiera's echtgenoot thuis en vindt het huis leeg. Ze is op bezoek bij de buurman. Wanneer ze even later terugkeert, 'reageert' hij. 'Nou, mijn naam is Celso. Dertien jaar geleden heb ik mijn vrouw vermoord.'

In een overvolle gevangenis in Chili ontmoet socioloog Martín Hernán Di Marco de 70-jarige man. Voor zijn boek *Taking Lives* interviewden hij en zijn collega's acht jaar lang daders van femicide in diverse beruchte gevangenissen in Latijns-Amerika, onder meer in buitenwijken van Buenos Aires (Argentinië) en Santiago (Chili). De zaak van Celso bleef Hernán Di Marco het meest bij. 'Hij kon geen enkel alternatief vinden', vertelt de Argentijnse schrijver. 'Zij ging vreemd, dus ze moest dood. Hij dacht niet na over therapie, haar verlaten, verhuizen of overleg met zijn kinderen. In zijn ogen was er geen andere optie.' Ook schaamde hij zich niet voor zijn daden. 'Volgens Celso was er niets te verbergen, want zijn misdad deed verdiende geen schande. En in het boek moest en zou zijn eigen naam worden gebruikt.'

Dat er nog weinig onderzoek is naar het perspectief van daders bij femicide, triggerde de socioloog om hen te interviewen. 'Wat we weten over vrouwenmoord of partnermoord komt voort uit andere bronnen: onze eigen ideeën,

‘Het moet niet alleen gaan over daders, maar hoe we met zijn allen omgaan met geweld’

sociale media, literatuur en secundaire data. Dat levert problemen op als je nadenkt over preventie. Je weet namelijk niets over het leven van de daders of hun manier van denken.'

De grootste uitdaging van het jarenlange onderzoek: de gevangenissen binnenkomen. 'Eerst moeten we contact opnemen met de gevangenis of de minister van Justitie. Na miljoenen mails en vergaderingen lukte het eindelijk om toegang te krijgen. Maar soms had ik heel ver gereisd om bij de gevangenis te komen, veranderde de planning opeens en stond ik daar voor niks.'

Maar eenmaal binnen bleken gedetineerden graag te willen praten. 'Ze waren vrij open en bereid om hun versie van het verhaal te geven, of een nieuw verhaal te creëren dat enigszins rechtvaardigde wat ze deden.' Het was alleen wel van belang dat medegevangenen niets te weten kwamen over het onderzoek. 'Vaak worden daders van femicide in de gevangenis mishandeld of verkracht.'

De gevangenissen van dichtbij te zien, vond hij 'verschrikkelijk'. 'Dat zijn gevangenissen overal natuurlijk. Maar in Latijns-Amerika is het nog erger, omdat je daar wordt geconfronteerd met extreme armoede en een groot gebrek aan institutionele ondersteuning.'

In de gesprekken keerden vaak dezelfde gevoelens terug: jaloezie, het idee recht te hebben op alles, hulpeloosheid, slecht om kunnen gaan met afwijzing en een kwetsbaar ego. Het viel hem op hoezeer de daders van elkaar verschilden. 'Sommigen waren hoogopgeleide advocaten, anderen kwamen uit de sloppenwijken in Brazilië. Maar ze kregen allemaal te maken met een enorme portie onmacht, onwetendheid en verwachtingen die de kop in worden gedrukt. Wat gebeurt er als de dingen niet gaan zoals je hoopt? Wat gebeurt er als je je baan verliest, gedumpt wordt en dat allemaal tegelijk? Mannen uit allerlei verschillende sociale lagen ervaren hetzelfde gevoel van machteloosheid.' Hulp zoeken is een taboe. 'Cisgender mannen staan erom bekend dat ze dat niet doen: ze gaan minder vaak naar de dokter, praten niet over problemen, vragen geen steun. Dat heeft te maken met traditionele cultuurvormen.'

Door ook met vrienden van de daders te spreken ontdekte de socioloog iets verrassends. 'Sommige vrienden steunen hen nog steeds. Meestal als je de gevangenis in gaat, verlies je je vrienden. Maar we zagen dat je meer vrienden verliest als je mannen vermoordt, dan wanneer je je vrouw vermoordt. Dat is echt fucked up.'

Dit zou volgens de onderzoeker een cruciaal punt kunnen zijn voor interventies. 'Als je femicide wilt voorkomen, gaat het niet alleen om de gewelddadige man, maar ook om zijn vrienden. Maar ook: hoe zit het met het bedrijf waar hij werkte, of zijn bureu? Zijn politieagenten goed genoeg getraind om te weten waar ze moeten ingrijpen? Er is een heel netwerk om iemand heen waar interventies kunnen plaatsvinden.'

Ook put Hernán Di Marco hoop uit het feit dat jongere daders hun gedrag minder stellig verdedigden. 'Celso vertelde zonder aarzeling dat Javiera het verdiende om te sterven. Er was geen enkele ruimte voor bemiddeling: "Ze bedroog me, ik heb haar vermoord, punt." Maar de jongeren erkenden hun daden veel meer, probeerden ze heel erg te rechtvaardigen en hanteerden een veel zachtere taal. Ik denk dat ze er meer voor openstaan om hulp te zoeken. Ik durf te geloven in verandering.' Daarbij kijkt hij ook naar zichzelf. 'Twee maanden terug zat ik in een trein in Parijs. Naast me zat een stel. De man begon heel boos tegen zijn vrouw te schreeuwen: "Er gaat hier iemand sterven en ik zal het niet zijn." Midden in een overvolle trein dreigde hij haar dus gewoon te vermoorden, overdag! Ik deed niets. Ik wist niet wat ik moest doen. Een trein vol mensen was bang van een kerel van misschien wel negentig.

'Ik heb het gevoel dat de discussie over femicide te veel over hen versus ons gaat, zonder dat we kijken naar onze eigen rol. Het moet niet alleen gaan over deze mannen, maar hoe we met zijn allen omgaan met geweld.'

Martín Hernán Di Marco, *Taking Lives: Narratives of Latin American Femicide Perpetrators*. Boeklancering, woensdag 12 november, 16.30, Schouwburgstraat, Den Haag

Unabomber's Cabin, Exhibit 'A', 'B', 'C' & 'D' (1998). Foto's Richard Barnes, collectie MoMa

WEG MET TECH! WEG MET TECH! WEG MET TECH!

Het gewapende verzet tegen de overheersende rol van AI en computers groeit, zag Mauro Lubrano. Hij schreef een boek over anti-tech-terroristen. 'Er bleken heel veel groepen te zijn waar ik niets vanaf wist.'

DOOR VINCENT BONGERS

In de vroege ochtend van 5 maart 2024 ging in de buurt van het Duitse plaatsje Grünheide een hoogspanningsleiding in vlammen op. In de omgeving viel de stroom uit, ook in de zogeheten Gigafabriek van Tesla. De productie van auto's viel stil en twaalfduizend werknemers werden geëvacueerd. Het duurde een tijd voordat de fabriek weer in gebruik was. De financiële schade was enorm: honderden miljoenen euro's schatte Tesla. De brand was geen ongeluk, maar een aanslag opgeëist door 'Vulkangruppe Tesla abschalten' die zich verzet tegen 'technologisch totalitarisme'. De sabotageactie is een voorbeeld in het boek *Stop the Machines* van Mauro Lubrano, universitair docent international relations aan de Britse University of Bath. Op 29 oktober geeft hij een lezing over zijn boek aan de universiteit. 'Het idee voor dit boek kwam bij toeval', vertelt Lubrano. 'In 2019 was ik in Berlijn en zag een flyer met de aankondiging van een bijeenkomst met de titel "Fall of AI" georganiseerd door anarchisten. In het begin was de bijeenkomst best saai, tot een van de sprekers, uitgerust met zo'n jaren negentig Nokia, refereerde aan geweld tegen de overweldigende technologie overal om ons heen. Hij sloot niet uit dat hij in de toekomst iemand die een Google Glass zou dragen een klap zou verkopen.'

Hoe serieus hij die opmerking moest nemen, wist Lubrano niet, maar het plantte wel een zaadje. 'Ik ging onderzoek doen naar anti-technologiebewegingen en er bleek heel veel te zijn waar ik niets vanaf wist.' Ook zijn er wel degelijk groepen die geweld niet schuwen. Hoewel er veel verscheidenheid aan activisme is, weet Lubrano ze grofweg in drie groepen in te delen. 'Je hebt de opstandige anarchisten', zegt Lubrano. 'Zij vinden dat er constant verzet moet zijn tegen de autoriteiten, ook met illegale middelen en geweld. De afgelopen decennia is ook technologie hun doelwit geworden. Tech is geëvolueerd tot een autonoom en ongreepbaar systeem dat wordt ingezet als wapen in een nieuwe vorm van totalitarisme, is hun idee. Sterker nog, we kunnen er haast niet meer van loskomen. Het is onderdeel van ons geworden.' De opkomst van AI, de techreuzen en hun invloed op de samenleving, baart hen zorgen. De aanslag op Tesla past in dat wereldbeeld. De tweede groep zijn de eco-extremisten. 'Hun punt is dat technologie een barrière heeft opgeworpen tussen de natuur en de mens. Technologie is onze meester en wij zijn niet meer dan slaven van de machine. Het enige wat nog puur is en ontsnaapt aan de technologie, is de wilde natuur. Het interessante is dat zij geen echt doel hebben. Zelfs als ze technologie vernietigen,

blijft de maatschappij die deze voortbracht bestaan. Ze geloven niet dat er een strijd is die ze kunnen winnen maar willen toch het systeem beschadigen. Het is een apart soort nihilisme.' Een bekende organisatie is de 'Individualistas Tendiendo a lo Salvaje' die bijvoorbeeld in Chili de CEO van het grootste kopermijnbedrijf in de wereld met een pakketbom wilde opblazen. De bom explodeerde daadwerkelijk in het huis van de directeur. Hij kwam er met lichte verwondingen vanaf, net als zijn dochter en dienstmeisje. De aanslagplegers omschreven zichzelf als 'een horde eco-extremistische wilden, nihilisten en egoïsten die schijten op mensen die medeplichtig zijn aan het techno-industriële systeem'. Bij sommige aanslagen blijft het niet alleen bij gewonden. Ook bij extreemrechts terrorisme, de derde groep, speelt verzet tegen technologie soms een rol. In 2019 schoot Patrick Wood Crusius 23 mensen dood in een Walmart in El Paso, Texas. In zijn manifest dat hij op 8chan postte stond dat zijn aanval gericht was tegen de invasie van Latijns-Amerikaanse migranten, maar hij maakte zich ook zorgen over de vernietiging van het milieu. Daarnaast vond hij automatisering een van de grootste problemen van zijn tijd. Hij was zich aan het voorbereiden op een toekomst die niet zou gaan komen. 'Mijn droombaan zal waarschijnlijk geautomatiseerd zijn.' De zorgen over technologie worden veel breder

gedragen dan alleen door deze extremisten, zegt Lubrano. 'Je ziet dat de protesten steeds heftiger en ingrijpender worden. Opvallend recent voorbeeld is dat voor het hoofdkantoor van AI-bedrijf Anthropic in San Francisco en bij Google DeepMind in Londen mensen protesteerden tegen de verdere ontwikkeling van AI door in hongerstaking te gaan.' 'Uit onderzoek blijkt dat de zorgen en de angst voor technologie in de maatschappij toenemen, en er komt ook meer activisme. Dat is vruchtbare grond voor verzet. Vooral nog zijn de groepen die geweld toepassen klein en zitten ze aan de zeer extreme kant van de beweging. Maar je hebt wel geweldloze groepen als Anti-Tech Resistance in Frankrijk die oproepen tot het ontmantelen van technologie.' Of het geweld zal groeien, is moeilijk in te schatten, zegt Lubrano. 'Maar het is van groot belang om deze zorgen serieus te nemen en te proberen technologie beter te reguleren.'

Mauro Lubrano, *Stop the Machines, The Rise of Anti-Technology Extremism*. Polity Press, 208 pgs., €59,00 (ebook €16,99) Boekpresentatie: woensdag 29 oktober, 16:00. Schouwburgstraat 2, Den Haag. Gratis, registreren op universiteitssite

De vader der bommenleggers

Een van de belangrijkste figuren in de anti-technologiebeweging was en is de in 2023 overleden Theodore 'Ted' Kaczynski, beter bekend als de Unabomber. Van 1978 tot 1995 doodde Kaczynski, een briljant wiskundige, in de VS drie mensen en verwondde er 23 met pakketbommen. In zijn ogen waren zijn doelwitten ervoor verantwoordelijk dat technologie de wereld steeds meer overnam. Hij woonde in een zelfgebouwd hutje zonder stromend water, waar hij zijn explosieven in elkaar knutselde. De FBI 'manhunt' naar Kaczynski was de langste en de duurste ooit naar een seriemoordenaar in de Amerikaanse geschiedenis. Hij werd uiteindelijk in 1996 gepakt. The Washington Post drukte zijn manifest 'Society and Its Future' af waarin Kaczynski beloofde zijn bomcampagne te stoppen. Zijn broer David en diens vrouw herkenden de schrijfstijl en stapten naar de FBI. Dat bracht de zoektocht in een stroomversnelling.

Het manifest van de Unabomber is nog steeds van belang. Technologie die verder gaat dan gereedschap is gevaarlijk voor de maatschappij, schrijft hij. Moderne technologie is een systeem dat zichzelf in stand houdt, waarover mensen geen controle hebben en dat hen uiteindelijk van hun vrijheid zal beroven. Dit systeem kon volgens hem niet worden hervormd en moest daarom dus worden vernietigd. 'Als je bent geïnteresseerd in anti-tech dan is het onvermijdelijk dat je te maken krijgt met Kaczynski,' zegt Lubrano. 'Als onderzoeker, maar ook als activist. Zijn intellectuele maar ook zijn operationele erfenis is te groot om te negeren, ook als je geweld niet als oplossing ziet. 'Alle groepen die ik in mijn boek beschrijf hebben hem gelezen. Sommige omarmen hem helemaal, andere pikken delen van zijn werk op. Het is niet voor niets dat op de openingspagina van de site van Anti-Tech Resistance een quote van Kaczynski staat.'

Still uit reclame van Chobani, tekening van Daniel Clarke

Waarom solarpunkers de toekomst zonnig inzien

In tegenstelling tot veel dystopische sciencefiction is het genre solarpunk juist positief over hoe de wereld eruit gaat zien. ‘Het is een tegenhanger van hoe wanhopig de realiteit vaak is.’

DOOR MARK REID

Het literaire en kunstgenre solarpunk schetst een beeld van de toekomst waarin de mens in harmonie is met de natuur, niet meer afhankelijk is van fossiele brandstoffen en in plaats daarvan (zoals de naam doet vermoeden) gebruikmaakt van zonne-energie en andere duurzame hulpbronnen. Het zet zich daarmee af tegen de veelal dystopische toekomstbeelden. Het is hoopvol, maar hoe realistisch is die zonnige toekomst? Tijdens de lezing ‘De toekomst is solarpunk’ op 16 oktober vertellen mediapsycholoog Priscilla Haring en emeritus-hoogleraar biofysische organische chemie Huub de Groot over hoe waarschijnlijk zo’n utopische wereld is en waarom we ernaar hunkeren. ‘Solarpunk is een tegenhanger van hoe wanhopig de realiteit vaak is’, zegt Haring. ‘We hebben een sterke behoefte aan een beeld van hoe het anders kan, op een positieve manier.’ Dat positieve toekomstbeeld komt niet alleen terug in de inhoud van de verhalen, maar ook de vorm. ‘De verhaalkstructuur waarin een witte man een *hero’s journey* doorloopt en het opneemt tegen het onmogelijke en uiteindelijk wint, daar zijn we ook wel klaar mee. Solarpunk kijkt hoe je dingen anders kan vertellen. Er zijn vaak vrouwelijke of non-binaire hoofdpersonen, of een hoofdpersoon uit een minderheidsgroep. Er zijn veel queer en feministische thema’s. ‘De boekenserie *Monk & Robot* van Becky Chambers is een van mijn favorieten. Het is een heel lief boek, heel

anders dan veel andere sciencefiction. Het gaat over een robot en een mens die filosofische gesprekken met elkaar voeren over wat het betekent om mens te zijn. Het hoeft niet eens letterlijk om zonne-energie te gaan. Solarpunk is meer de wereld waarin het gebeurt.’ Maar is het technisch haalbaar zo’n utopie te verwezenlijken? De Groot heeft zijn hoop gevestigd op kunstmatige fotosynthese, het gebruiken van de energie uit zonlicht om stoffen te maken, zoals planten dat ook doen. ‘We zijn ongeveer halverwege de energietransitie. Er is sinds de vorige eeuw al ontzettend veel gebeurd, dus we zijn echt wel behoorlijk op weg. En wat betreft fotosynthese: als de natuur het kan, waarom zouden wij het dan niet kunnen? We moeten op een gegeven moment in staat zijn om dat na te bouwen.’ Dat punt is nog niet bereikt, geeft hij toe. Als mensheid gebruiken we fotosynthese om biomassa op te kweken die we als energiebron inzetten en hebben we zonnepanelen om direct stroom op te wekken. ‘Biomassa is als je het goed doet duurzaam en betaalbaar, maar het probleem is dat het niet goed schaalbaar is. Andersom zijn zonnepanelen goed schaalbaar, maar dan weer niet goed betaalbaar – zeker niet als je die stroom gaat gebruiken om bijvoorbeeld waterstof mee te maken. Eerst moet je van wind of zon naar stroom, dan moet je genoeg stroom hebben om water te elektrolyseren, en dan kost de overgang van water naar waterstofgas ook nog eens veel energie. ‘Met kunstmatige fotosynthese schuif je dat allemaal

in elkaar, en maak je in één systeem de omzetting van zonlicht naar brandstof. We beginnen nu net met het nabootsen daarvan in kunstmatige systemen. ‘Als je op een gegeven moment echt duurzaam wil worden met zonnepanelen en windmolens, dan betekent dat hoe dan ook een massale industrialisatie van onze volledige habitat. Het is dan overal, op alle daken. Als we in zo’n omgeving moeten leven, maakt dat inbreuk op onze menselijke waardigheid. ‘Voor mij gaat solarpunk daarover, die menselijke waardigheid. Hoe is het voor mensen? Ik denk dat kunstmatige fotosynthese kan helpen, want dat soort van de biologie afgeleide systemen hebben een heel andere gevoelswaarde, een hoge aalbaarheidsfactor. En als je het breed wilt toepassen is dat belangrijk.’ Bovendien hoeft volgens Haring niet elk probleem opgelost te zijn voordat iets solarpunk is. ‘*Star Trek* wordt vaak gezien als voorbeeld van het genre, maar hoewel er geen schaarste meer heerst, is er nog wel een militaire hiërarchie op elk ruimteschip. Veel verhalen gaan ook over klimaatadaptatie. Niet alles is een Hof van Eden, maar meer: we hebben het verpest en nu gaan we nieuwe oplossingen zoeken. Het geeft mij ook hoop om hiermee bezig te zijn. Ik merk dat het echt helpt als je hersenen zich volzuigen met zo’n andere wereld. Dat positieve gevoel werkt ook daarna nog door.’

De toekomst is solarpunk. Studium Generale. Lipsius 003, 16 oktober, 19:30 uur, gratis

Raad is tegen heffingen voor promovendi: ‘Zijn dit boetes?’

De universiteitsraad heeft een negatief advies gegeven over het plan van het college om heffingen voor buiten- en beurspromovendi in te voeren. ‘Is dit bedoeld om een begrotingstekort toe te dekken?’

DOOR VINCENT BONGERS

Het college wil dat deze groepen pho’s op alle faculteiten gaan betalen. Het gaat om een jaarlijkse bijdrage van duizend euro voor buitenpromovendi. Voor de beurspromovendi wordt dat bedrag een stuk hoger: namelijk 15.000 euro, te betalen door de beursverstrekker. Promovendi die in dienst zijn van de universiteit zijn uitgesloten van de heffingen. De regeling zou 1 april 2026 ingaan. Geesteswetenschappen heeft al een fee-regeling. De heffingen daar zijn 400 euro per jaar voor buitenpromovendi, beurspromovendi betalen jaarlijks 2.800 euro. De universiteitsraad is heel kritisch op de plannen van het college en geeft een negatief advies. ‘Ik heb een principiële vraag: “Waarom moeten we dit doen?”’ vroeg Patrick Klaassen van personeelspartij UB maandag tijdens de universiteitsraadsvergadering aan het college. ‘Is het een soort parkeerboete? Een stukje begrotingstekort dekken?’ ‘Het is een tegemoetkoming in de stijgende kosten van promotietrajecten’, legde rector Hester Bijl uit. ‘Het is geen verdienmodel, de fees dekken niet

alle kosten. Lang niet elke buitenpromovendus promoveert helaas en wordt wel begeleid. Gevolg van de extra investering via deze fees kan zijn dat de promovendus zich meer committeert aan het traject. We zien ook dat andere universiteiten fees invoeren en dat beleid harmoniseren.’ ‘Ik vind dit lastig’, reageerde Agur Sevink van universiteitspartij UB. ‘We hadden mee willen praten over de hoogte van het bedrag.’ Voor Klaassen bleef onduidelijk hoe de bedragen waren bepaald. Hij vond het beter om eventuele fees aan de faculteiten te laten. ‘Promoveren is altijd maatwerk, ook de ondersteuning. De kosten zijn niet overal hetzelfde, dus waarom standaardiseren?’ Personeelsraadslid Joost Augusteijn (Lijst Augusteijn) was het daarmee eens. ‘Er zijn veel verschillen in wensen bij promovendi.’ Een astronoom die een telescoop wil gebruiken verwacht iets anders dan iemand die alleen maar in de bibliotheek zit. ‘Een instituut kan het beste inschatten wat nodig is en welke fee daar dan eventueel bijhoort.’ Bijl vond juist verschillende regelingen ‘onduidelijk’: ‘We willen helderheid creëren en niet 25 versies.’ Het is mogelijk dat promovendi die weinig geld hebben, ziek zijn of met zwangerschapsverlof gaan, minder of niets hoeven te betalen.’ De raad was echter niet overtuigd en koos voor een negatief advies. Het is nog onduidelijk wat daarvan de gevolgen zijn.

Archeologie heft nog geen fees

Archeologie vraagt de komende drie jaar nog geen heffingen aan promovendi.

Ondanks de plannen van het college van bestuur om beurs- en buitenpromovendi extra te belasten is archeologie de komende drie jaar daar nog van vrijgesteld, aldus het bestuur. ‘Archeologie heeft net een paar jaar geleden het besluit genomen om geen fee te heffen’, zegt portefeuillehouder onderzoek Amanda Henry dinsdag tijdens de faculteitsraadvergadering. Archeologie had het onderwerp een paar jaar geleden op de agenda gezet, en toen officieel besloten om geen fees te heffen voor beurs- en buitenpromovendi, legt Henry uit. Omdat dit

zwart-op-wit op papier staat, kon het bestuur dit aan het college aantonen. ‘Tijdens deze drie jaar gaan we bekijken hoe andere faculteiten dit aanpakken, en gaan we beslissen welke uitzonderingen we gaan maken. Over drie jaar moeten we wel echt fees gaan heffen, maar hoe we dat aanpakken valt zeker te bespreken.’ Hoe dan ook zal de fee niet toegepast worden bij pho’s die al aan hun onderzoek begonnen zijn. Archeologie is de tweede faculteit die een uitzonderingsregeling krijgt, ook Geesteswetenschappen hoeft de komende drie jaar nog niet te voldoen aan de nieuwe heffingen, omdat daar al facultaire heffingen zijn ingevoerd. **EvdS**

Beurzenteam krijgt toch nog medezeggenschap

Het Grant Development-team krijgt alsnog medezeggenschap, heeft het college van bestuur beloofd. ‘We gaan dit repareren.’

DOOR VINCENT BONGERS

Het college wil het zogeheten Grant Development-team verhuizen naar Luris, een organisatie die voor de universiteit en het Leids Universitair Medisch Centrum verbanden legt tussen wetenschappers en marktpartijen. Dit team valt nu nog onder de directie Strategische & Academische Zaken (SAZ) van de universiteit. Het was eerder al onderdeel van Luris, en het plan is om het daar nu weer onder te gaan brengen. Het college wil het team verplaatsen om de dienstverlening aan onderzoekers verder te verbeteren en de samenwerking met externe partijen te versterken. De taken, functies en arbeidsvoorwaarden wijzigen niet voor de teamleden. Het gaat om organisatorische herin-

richting zonder personele consequenties. De universiteitsraad gaf vorige week een negatief advies over de verhuisplannen omdat de medezeggenschap niet geregeld is voor het team. SAZ valt onder de dienstraad van het bestuursbureau. Luris heeft geen dienstraad, aldus de universiteitsraad. De medezeggenschap zou dus verdwijnen en dat vond de raad onacceptabel. ‘Het advies van de raad is terecht’, zei vice-collegevoorzitter Timo Kos tijdens de raadsvergadering maandag. ‘Alle medewerkers hebben recht op medezeggenschap. We gaan dit repareren en zorgen dat iedereen vertegenwoordigd wordt door een medezeggenschapsorgaan.’ Kos legde uit dat er gewerkt wordt aan een herziening van de dienststraden om die vertegenwoordiging goed te regelen. Zolang dat nog niet afgerond is ‘valt heel Luris, dus ook het team, onder de dienstraad van het bestuursbureau’. De raad besloot vervolgens een positief advies te geven.

Het helpt om de straat op te gaan

Het lukt burgers vaak niet om zich te verzetten tegen de achteruitgang van een democratie. Hoogleraar Europese studies Natasha Wunsch zocht uit hoe dat komt. ‘Er moet een verschuiving plaatsvinden van bewustzijn.’

DOOR ELSE VAN DER STEEG

In 2015 kwam in Polen de rechts-conservatieve partij PiS (Recht en Rechtvaardigheid) aan de macht. De partij richtte zich op met name oudere stemmers uit landelijke gebieden om na de verkiezingswinst conservatieve waarden explicieter te maken en de rechterlijke macht af te zwakken.

In 2023 verloor PiS haar absolute meerderheid. Een linkse coalitie van oppositiegroepen won daardoor de meerderheid in het parlement. ‘Democratie heeft gewonnen’, zei Donald Tusk, voorzitter van de grootste oppositiepartij Burgercoalitie, destijds.

‘Sindsdien is deze coalitie bezig met het herstellen van de rechterlijke macht in het land, en ze komen erachter dat het moeilijker is dan ze in eerste instantie hadden gehoopt’, zegt Natasha Wunsch, hoogleraar Europese studies aan de Universiteit van Fribourg in Zwitserland. ‘Je wil de wijzigingen die zij hebben aangebracht weer terugdraaien, maar in tegenstelling tot hun voorgangers willen ze dat wel via de juiste weg doen.’

Ze willen bijvoorbeeld de onafhankelijke Poolse media terugbrengen. ‘Maar dat zou betekenen: iedereen ontslaan die door hun conservatieve voorgangers is aangesteld. En dat is wettelijk gezien niet haalbaar.’ Twee jaar later ziet het er nog steeds niet veel beter uit voor de democratie, en dat is teleurstellend voor veel kiezers, zegt Wunsch. Met nog twee jaar te gaan tot de volgende verkiezingen is het land nog steeds verdeeld. ‘Het is niet zo dat iedereen liberale democratie de rug toe heeft gekeerd.’

Wunsch geeft donderdag een lezing in het Wijnhaven. Voor haar boek *Democratic Commitment: Why Citizens Tolerate Democratic Backsliding* sprak ze met burgers uit Polen en Hongarije en onderzocht waarom het voor hen moeilijk is om de achteruitgang van een democratie te herkennen en tegen te gaan.

‘We weten uit onderzoek dat mensen wereldwijd democratie belangrijk vinden. Dat is ook in Polen en Hongarije het geval. Maar tegelijkertijd zijn er genoeg voorbeelden van verkozen leiders die openlijk de democratie ondermijnen, zonder dat burgers daar tegenin gaan.’ Daar zijn twee verklaringen voor. ‘De ene is dat mensen denken: “Liever dat mijn verkozen leider de democratie ondermijnt maar wel de macht heeft, dan dat de andere leider de macht krijgt”. Een tweede verklaring is dat mensen zo graag bepaald beleid willen dat ze bereid zijn om schendingen van democratische waarden door de vingers te zien. Dat gaat vaak om scheiding van machten of rechten van minderheden.’

Behalve dat burgers liever waarden inleveren om hun verkozen leider aan de macht te houden, bespeurde Wunsch bij een andere groep een grote mate van gelatenheid. ‘Teleurgesteld in de democratie trekken mensen zich terug en gaan ze bijvoorbeeld niet meer stemmen.’ In Polen lukte het in 2023 toch om veel mensen te mobiliseren die al niet meer stemden. ‘Maar dat waren vooral jonge vrouwen die zich zorgen maakten over het recht op abortus. Het ging om meer dan de democratie zelf.’ Maar liefst 74 procent van de stemgerechtigden kwam opdagen. ‘De hoogste opkomst sinds Polen een democratie werd.’

Hongarije is er slechter aan toe. ‘De democratische achteruitgang gaat daar verder, en is nog steeds bezig. De Hongaarse premier Orbán is sinds 2010 aan de macht, en hij bracht grote wijzigingen in de grondwet aan. Dat kon omdat hij voor verschillende mandaten achter elkaar een twee derde meerderheidsstem kreeg.

‘Hij past het rechterlijke systeem aan en beperkt de mediavrijheid: het zogeheten illiberale *playbook*. Orbán past het institutionele systeem zo aan dat het steeds moeilijker wordt voor de oppositie om hem op de normale manier uit zijn machtspositie te verwijderen.’ Want dat populistisch rechts ook in andere Europese landen aan een opmars is, staat buiten kijf. Aan de *mainstream* partijen de taak om dat te vertragen, vindt Wunsch. ‘Zij kunnen zich reactiever opstellen in plaats van verdedigend en moeten duidelijk maken wat er op het spel staat als het over democratie gaat.’

Want pas als er een gedeeld bewustzijn is onder een groep die groot genoeg is, hebben burgers een goede kans om zich succesvol te verzetten. ‘Dan ontstaat ook de mogelijkheid van straatmobilisatie. Dat zie je nu bijvoorbeeld gebeuren in Servië, waar onder met name de jongere generatie de onvrede groeit en mensen de straat op gaan om te protesteren.

‘Er moet een verschuiving plaatsvinden van bewustzijn over wat er gebeurt, naar bereidheid om daarop te handelen: de straat opgaan, een nieuwe partij oprichten, of content delen op social media. De hoop is dat landen waar de achteruitgang nog niet is begonnen, kijken naar landen waar dit al wel gebeurt en daarvan leren.’

Natasha Wunsch, *Democratic Commitment: Why Citizens Tolerate Democratic Backsliding*. Boek is Open Access beschikbaar op Oxford University Press. Lezing, Wijnhaven 2.19, 16 oktober, 17.00 uur

NAVO onderschatte de dreiging die Poetin voelde

Muurschildering in Sofia van de Bulgaarse kunstenaar Stanislav Belovski, waarop de Russische president Vladimir Poetin zijn eigen lichaam draagt

De aanval van de Russen op Oekraïne had mogelijk voorkomen kunnen worden als de NAVO een goed wapenbeheersingsakkoord had gesloten met Poetin, stelt William Lippert. ‘Je moet het perspectief van Rusland serieus nemen.’

DOOR VINCENT BONGERS
FOTO ANP

Ik doe onderzoek naar een veld waar weinig aandacht voor is’, zegt promovendus William Lippert (1973) die achttien jaar bij Interpol werkte, onder andere in Singapore (zie kader). ‘Geheel onterecht, maar mooi voor mij, want daardoor was het eenvoudig om artikelen gepubliceerd te krijgen.’ Lippert, die vandaag promoveert, analyseerde tientallen conventionele wapenbeheersingsakkoorden die in Europa zijn gesloten. Die akkoorden zijn in sommige gevallen al heel oud maar best vaak nog succesvol. Het verdrag gesloten tijdens de Montreux Conventie van 1936 speelt bijvoorbeeld een grote rol in de Oekraïne-oorlog. ‘Daarin is vastgelegd dat Turkije bepaalt of er oorlogsschepen door de Bosporus en de Dardanellen mogen varen, de strategisch belangrijke waterwegen tussen de Zwarte en Middellandse Zee. Vanwege de oorlog in Oekraïne is dat nu heel belangrijk geworden.’ Zonder deze afspraak zou Rusland meer onder druk staan, omdat Oekraïne en NAVO-leden Bulgarije en

‘Hoe groter de rivaliteit, des te belangrijker akkoorden zijn’

Roemenië onbeperkte steun van NAVO-oorlogsschepen zouden kunnen krijgen. Die schepen zouden dan mogelijk doelwit worden voor de Russen, met als gevolg een escalatie. Wellicht zou dat zelfs tot een Russische aanval op Turkije, ook NAVO-lid, kunnen leiden om de toegang tot de straten te forceren.’

Geen van de betrokken landen voelt de noodzaak om de Turkse controle aan te vechten en dat zorgt voor balans, en daar draait het om in dit soort akkoorden, legt Lippert uit. ‘Nu mag er geen enkel oorlogsschip doorheen varen, ook Russische niet.’

Hoewel dit stokoude verdrag voorlopig succesvol is, gaat het ook regelmatig fout. Bijvoorbeeld in aanloop naar de Russische invasie van Oekraïne. ‘Een zeer belangrijke mislukte overeenkomst was die in 2015 tussen de separatisten, Kiev en Moskou over het instellen van een bufferzone in Oekraïne.’ In deze Minsk-akkoorden werd het terugtrekken van Russische troepen uit Loehansk en Donetsk gere-

geld. Het idee was dat de Russen vanwege het akkoord Oekraïne niet zouden aanvallen. Helaas: in vijf jaar tijd werden de voorwaarden maar liefst meer dan een miljoen keer overtreden. Kiev was er niet blij mee dat de separatisten een vorm van autonomie kregen. De Russen trokken zich ook niet echt terug, omdat ze toch echt meer Oekraïens grondgebied wilden. ‘Ik stel dat een van de redenen waarom die invasie toch plaatsvond, het gevolg was van Russische angst voor de expansie van de NAVO. Rusland klaagt al bijna dertig jaar over de militaire kracht van de NAVO en heeft voorstellen gedaan om meer militaire balans tussen de machtsblokken te vinden. In de speeches voor de inval werd dit ook steeds aangehaald door Poetin.’ Rusland zag met lede ogen aan hoe het bondgenootschap steeds nieuwe leden kreeg, inclusief bases en troepen in Oost-Europa. ‘De NAVO onderschatte deze Russische zorgen. De Russen vonden ook dat de NAVO te weinig inzette op wapenreductie. Ik denk dat hun voor-

‘Ik had altijd al interesse in oorlog en wapens’

‘Ik ben in 1973 geboren in Vietnam en achtergelaten door mijn biologische ouders. Het land zat nog in de nasleep van de Vietnamoorlog. Er was grote armoede, waarschijnlijk ben ik daardoor als baby in de steek gelaten. Na een maand of vijf werd ik geadopteerd en ben ik in de VS opgegroeid. ‘Ik heb altijd interesse gehad in oorlog en wapens. Mijn Zweedse vrouw en ik werkten bij Interpol in Singapore. Ik was analist gespecialiseerd in terrorisme en hield me ook bezig met de dreiging van aanslagen met radioactief materiaal. Voor dat project kwam ik vaak naar Den Haag. Ik was betrokken bij het opzetten van een database met gegevens over gestolen en illegaal gebruik van radioactief materiaal. ‘We besloten naar Europa te gaan nadat we in de covid-pandemie kineren kregen. De covid-regels in Singapore waren heel strikt, ook wat betreft het inreizen. Daarnaast wonen onze families in de VS en Zweden. Mijn vrouw werkt nu bij Europol in Den Haag en ik promoveer en houd me intensief bezig met het opvoeden van de kinderen. Maar nu ik klaar ben met mijn onderzoek moet ik een baan gaan zoeken.’

stellen om daar wat aan te doen oprecht waren. De NAVO was, zeer begrijpelijk, terughoudend op dit punt, zeker vanwege de Russische militaire ingrepen in bijvoorbeeld Georgië in 2008. Zo kwam het nooit tot goede afspraken.’ Overeenkomsten sluiten tussen de machtsblokken is wel degelijk mogelijk, bleek in 1990 toen de NAVO en het Warschau-pact het Verdrag inzake conventionele strijdkrachten in Europa sloten. ‘De afspraak was om beide machtsblokken militair even sterk te maken. Aan beide kanten zijn toen heel veel wapens vernietigd.’ Als er voor 2022 een breed wapenbeheersingsakkoord was gesloten en de disbalans was aangepakt, was de Russische aanval er mogelijk nooit gekomen, aldus Lippert. De grote vraag is natuurlijk of de NAVO een flinke reductie in militaire kracht kon accepteren. ‘Natuurlijk zijn er meer factoren die meespeelden, maar het was een van de redenen voor de invasie. De NAVO onderschatte de dreiging die Rusland voelde, ook al waren er geen plannen om zich militair agressief op te stellen tegen Poetin. Hoe groter de rivaliteit, des te belangrijker wapenbeheersingsakkoorden worden.’ Inmiddels is het tegenovergesteld het geval. ‘Het is een wapenwedloop geworden en het is lastig om daaruit te komen. Ik ben ook niet tegen het verhogen van het NAVO-budget vanwege wat Rusland nu doet in Oekraïne. Maar Rusland wordt deels gedreven door de Westerse steun aan Oekraïne.’

Toch ziet Lippert nog mogelijkheden voor een voorzichtige wapenreductie, bijvoorbeeld in de Oostzee. ‘Dat is nu haast een NAVO-meer: omgeven door lidstaten, waaronder de Baltische staten, op Kaliningrad en de toegang tot St. Petersburg na. De NAVO zou kunnen beginnen met concessies te doen, bijvoorbeeld door af te spreken geen marinevloot naar het gebied te sturen. Accepteer zelfs wat meer reductie dan de Russen.’ Dat kan zonder veel risico, denkt Lippert. ‘Ik verwacht niet dat de Russen het Zweedse Gotland in de Oostzee zullen aanvallen, of Baltische Staten. In Oekraïne is gebleken hoe moeizaam het is om land te veroveren en te behouden. Maar goed, ik had ook niet verwacht dat Poetin Oekraïne zou aanvallen waarbij ook Noord-Koerean betrokken zouden raken.’ Reductie in de Oostzee kan de start van een nieuwe dialoog zijn. ‘Uiteindelijk is een succesvol wapenbeheersingsverdrag mogelijk. Ik denk de Russen er belangstelling voor hebben. Er is wel het juiste leiderschap voor nodig om tot een deal te komen. Met rivalen moet je bij uitstek goede afspraken maken, en dat kan, in het verleden is dat al vaak genoeg aangetoond.’

William Egon Lippert, *Adversarial Conventional Arms Control in Europe - The Quest for Peace*. Promotie is op 16 oktober

VERKIEZINGSDEBAT

Met de Tweede Kamerverkiezingen op komst en ter ere van het 450-jarig bestaan van de Universiteit Leiden en het 20 jarig bestaan van de Leiden Debating Union (LDU), organiseert LDU een debat tussen politici en gesprekken tussen politici en studenten.

Dit evenement bestaat uit twee componenten: in het eerste deel van circa 1 uur gaan politici met elkaar in debat over de volgende vier thema's: (vertrouwen in) Rechtsstaat en Bestuur, Wetenschap en Onderwijs, Woningbouw, en een door de studenten zelf gekozen onderwerp. Hier kunt u aanhoren wat de verschillende standpunten van partijen zijn en hoe erg ze van elkaar verschillen.

In het twee deel gaan de politici apart van elkaar met groepen studenten in gesprek. Het is dan mogelijk om verder de discussie aan te gaan of om vragen te stellen. De politici zullen een aantal keer van groep wisselen zodat u de kans krijgt om met zo veel mogelijk politici de dialoog aan te gaan.

Belangrijke informatie

- **Datum:** maandag 20 oktober
- **Inloop:** 16.00
- **Starttijd van het evenement:** 17.00
- **Duur:** 2 tot maximaal 3 uur
- **Locatie:** Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Kamerlingh Onnes Gebouw (KOG),
- Steenschuur 25, 2311 ES, Leiden.

Veiligheidsoverwegingen

Er vind een LU card/ identiteitscontrole plaats, zonder LU card en/of ID kaart komt u helaas niet naar binnen. Tassen, jassen en eten en drinken mogen niet mee de zalen/lokalen in. Maak gebruik van de lockers en kapstokken in het kog.

Er zal gefilmd/gefotografeerd worden. Wenst u niet op foto/video te staan, geef dit bij binnenkomst in het kog aan.

Gesprekken met medestudenten en politici dienen uiteraard respectvol te verlopen. Indien u zich buiten het betamelijke gedraagt zal u uit het kog verwijderd worden.

Meld u snel aan want vol is vol.
Tot snel!

<https://tinyurl.com/ynr448ty>

De (participerende en/of uitgenodigde) partijen zijn onder andere: VVD, D66, NSC, SP, CDA, GL-PvDA en waarschijnlijk ook BBB. Ook PVV en JA21 zijn uitgenodigd, maar van hen hebben we nog geen reactie ontvangen.

CULTUUR

Je staat er niet alleen voor

Jeangu Macrooy zingt op zijn nieuwe plaat over liegende leiders, queerrechten, de zoektocht naar hoop in onrustige tijden en geeft ‘een knuffel aan mijn jongere zelf’. ‘Je moet een romanticus zijn om te geloven dat het beter kan worden.’

DOOR MARCIËLLE VAN DER KRAAN
FOTO ROELTJE VAN DE SANDE BAKHUIJZEN

Er zijn altijd wel ongemakkelijke periodes waar een mens doorheen moet groeien, ziet de Suri-naams-Nederlandse zanger Jeangu Macrooy (31). In zijn twintigerjaren voelde hij zich onsterfelijk, hij dacht dat hij al volwassen was. Maar nu ziet hij dat dat verre van de waarheid was. Macrooy, die in 2020 en 2021 Nederland vertegenwoordigde op het Eurovisie Songfestival, keert met zijn nieuwe album terug naar het theater. Na de grote musicals *Jesus Christ Superstar* en *Hadestown*, waarin hij Jezus en Orpheus vertolkte, staat hij op het toneel met zijn band en drie zangeressen van het Zo! Gospel Choir. De zanger heeft zich nooit graag laten vastpinnen op één geluid. Waar zijn debuut nog vol zat met warme soul, komen op zijn nieuwe plaat *Young, Awkward & Lonely* folk-, singer-songwriter-, pop- en indie-invloeden bij elkaar. ‘Het idee dat ik steeds hetzelfde zou doen, ook qua genre of onderwerp, vind ik heel saai. En er zijn zoveel verschillende dingen die ik leuk vind, dus ik zou het zonde vinden om mezelf te beperken. Daarom klinkt niet een album hetzelfde.’

Hoe kwam je op de naam *Young, Awkward & Lonely*?
‘Het album is vernoemd naar de gelijknamige coming-of-age song: je bent geworden tot wie je bent en de dingen waarover je je vroeger onzeker, ongemakkelijk of eenzaam voelde, zijn juist de dingen die jou maken tot wie je bent. En je hebt ook andere mensen aangetrokken in je leven die dat snappen en dat is heel fijn.’

Je noemde het nummer een ‘knuffel aan je jongere zelf’.
‘Ik zat in de kast in Suriname, waar ik tot mijn twintigste heb gewoond. Ik dacht altijd dat uit de kast komen een heel groot ding was. Het nummer gaat ook over hoe ik in Nederland de eerste stappen in romantische ervaringen en dates heb gezet. ‘Er zijn meer nummers over de relatie met mezelf of degenen die het dichtst bij me staan. ‘I Found Someone’ beschrijft het liefdesverhaal van mijn opa en oma. Eigenlijk mijn stiefopa, maar ze waren getrouwd voordat ik werd geboren. Mijn oma was 63 jaar, was nooit getrouwd geweest en had een kind, mijn moeder. En mijn opa was 65 jaar en had net zijn vrouw verloren. Hij heeft een contactadvertentie in de krant geplaatst, zoals mensen dat vroeger deden. En zij heeft daarop gereageerd en volgens hem was het een hele selectieprocedure, want hij had heel veel brieven gekregen. Uiteindelijk bleek haar brief dan toch de beste.’

‘Het was meteen vuurwerk: twee weken later woonden ze samen en drie maanden later waren ze getrouwd. Ze waren in de herfst van hun leven en het werd ineens weer lente voor hen beiden. ‘Mijn opa is overleden in 2020. Daar had ik het heel moeilijk mee. Toen heb ik de eerste versie van dit nummer geschreven. Het is een van de mooiste liefdesverhalen die ik tot nu toe heb mogen horen.’

Het geeft hoop.
‘Het is dus nooit te laat. Dat geldt ook nu met mijn eigen liefdesdrama’s. Mijn relatie is na acht jaar uit. Dat was heftig, want ik heb heel lang gedacht dat het voor altijd zou zijn. Maar ik merk dat ik nog wel open sta voor nieuwe dingen. Ik ben nu bijna 32, mijn oma was gewoon 30 jaar ouder toen ze de liefde van haar leven ontmoette. Het kan ook nog op je 60e. ‘Ik denk dat die herkenning heel fijn is. Al is er maar één nummer uit het album waarvan je denkt: dit gaat precies over mij. Het is zo bijzonder om een nummer te horen waarvan je het gevoel krijgt dat de schrijver in je hoofd heeft gezeten of stiekem heeft meegekeken in je leven. We maken uiteindelijk allemaal dezelfde dingen mee; iedereen heeft weleens een gebroken hart gehad. Uiteindelijk geeft het je het gevoel dat je niet alleen bent. Dat is een van de mooiste dingen die muziek kan doen.’

Het album gaat niet alleen over liefde en gebroken harten.
‘Er zijn ook songs over de wereld waarin we leven. ‘Northern Star’ gaat het over leiders die liegen, klimaatverandering en populisme, ‘Independent Girls & Nasty Evil Gays’ over queer- en vrouwenrechten. In ‘Something Better’ zing ik over het gevoel dat er heel veel mis is in de wereld en dat het moeilijk kan zijn om optimistisch en hoopvol te blijven, maar dat we dat wel moeten blijven proberen: “There’s never been a worse time to be a hopeless romantic.” Je moet een romanticus zijn om te geloven dat het beter kan worden. Want als je kijkt hoe het is, dan is het gewoon heel kut.’

Lukt het jou om hoopvol te blijven?
‘Niet altijd. Dat kan ook niet. Maar ik haal er wel veel troost uit dat er vaker wordt gedemonstreerd. Ik merk ook dat mijn vrienden en ik steeds meer behoefte hebben om de straat op te gaan voor de dingen waarin we geloven: de women’s rights march, pride walk, de klimaatmars en de rode lijn. Als ik dan om me heen keek, word ik omringd door mensen die voor dezelfde dingen willen strijden. Je staat er niet alleen voor. ‘Ik heb ook vrienden verloren die een andere afslag hebben genomen. Eén vriend ging bijvoorbeeld heel erg de Andrew Tate-kant op, en een vriendin werd heel streng christelijk. Ze geloofde dat queers zondaars waren. ‘Dan heb je geen meningsverschil over of je een liedje mooi vindt of niet, maar over heel fundamentele dingen. Vrouwenrechten, gelijkwaardigheid, bestaansrecht van mensen en veiligheid, dat is serieuze shit. Rond mijn dertigste werd voor mij heel duidelijk wat mijn principes en idealen zijn. En ik kies voor mensen die daarbij horen.’

Jeangu Macrooy, *Young, Awkward & Lonely*-Tour. Leidse Schouwburg. Zaterdag 25 oktober, 20.15 uur, €34,50, inclusief drankje

MARETJES

De prijs voor een Maretje bedraagt €9,- per 30 woorden, opgegeven via redactie@mare.leiden-univ.nl uiterlijk t/m maandag 16.00 uur. Maretjes aangeboden voor commerciële doeleinden worden niet geplaatst, evenmin als Maretjes waarin zaken worden aangeboden die de waarde van €4.500 te boven gaan

Doe meer met je kennis! Vrijwilligers gezocht voor één uur per week **bijles en huiswerkbegeleiding** op verschillende locaties of bij de leerling thuis. **Leiden-Noord, basisonderwijs**, 10 leerlingen. Groep 4 t/m 8. Voortgezet onderwijs: *Mbo student, niveau 4 Engels. *Economie, Engels, 2 vmbo basis/kader. *Nederlands, Engels, 4 vmbo. *Nederlands, brugklas mavo/havo. *Twee leerlingen Nederlands 4 havo. *Engels, 2 mbo. *Duits, economie, 4 vmbo basis/kader. *Nederlands, biologie, planning 4 vmbo kader. *Nederlands, Engels, biologie, 3 vmbo kader. *Studiebegeleiding en Nederlands, 2 vmbo-havo. *Wiskunde, 4 vmbo tl. *Aardsrijkskunde, biologie 3 mavo. *Nederlands, Engels, rekenen, 1 mbo. **Leiden-Zuid**, *3 leerlingen basisonderwijs. *Ook hulp gevraagd bij organisatie van de bijles, één of twee middagen per week. Onderwijswinkel Arubapad 2 (Het Gebouw), ma, wo en do 15-17u. Tel. 071-5214256. E-mail: hdekoomen@owwleiden.nl.

Maretjes-extra zijn bedoeld voor semi- commerciële instanties. De prijs voor en Maretje-extra is €23,- incl. 87w voor elke vijftendertig woorden. U kunt deze advertenties uiterlijk op de vrijdag vóór het verschijnen van Mare opgeven bij Bureau van Vliet b.v., Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem, [+31 (0)23-5714745, info@bureauvanvliet.com

COLOFON

Mare: Rapenburg 38, 2311 EX Leiden
Postbus 9500 2300 RA Leiden
Telefoon 071-527 7272
E-mail redactie@mare.leidenuniv.nl of weekbladmare@protonmail.com
Website mareonline.nl
Twitter [@weekbladmare](https://twitter.com/weekbladmare)
Mastodon [@weekbladmare@mastodon.online](https://mastodon.online/@weekbladmare)
Bluesky [@mareonline.nl](https://bsky.app/profile/mareonline.nl)
Instagram [@weekbladmare](https://www.instagram.com/weekbladmare)
Facebook: Leids Universitair Weekblad Mare
De redactie is op vrijdag gesloten.
Oplage circa 5.000

Hoofdredactie:
Frank Provoost:
frank.provoost@mare.leidenuniv.nl

Redactie:
Vincent Bongers
vbongers@mare.leidenuniv.nl
Marcille van der Kraan
m.v.s.van.der.kraan@mare.leidenuniv.nl
Sebastiaan van Loosbroek
s.p.van.loosbroek@mare.leidenuniv.nl
Mark Reid
m.a.reid@mare.leidenuniv.nl
Else van der Steeg
e.h.van.der.steeg@mare.leidenuniv.nl
Tirza de Graaf (stagiair)

Medewerkers:
Emiel Beinema | Lente van den Berg | Lisa Boshuizen | Remco Breuker | Josette Daemen | Lorenzo Gerritsen | Mathijs de Jong | Emma van Kalmthout | Henrik Laban | Marieke Nolten | Zahra Menguellati

Art direction en vormgeving:
Marcel van den Berg, joostmarcellis.nl
Fotografie: Taco van der Eb | Marc de Haan
Illustraties: Bas van der Schot | Silas.nl

Drukwerk: Rodi Rotatiedruk, Broek op Langedijk
Advertenties:
Bureau van Vliet b.v., Wateringweg 129, 2031 EG Haarlem, Telefoon 023 – 571 47 45, E-mail sales@bureauvanvliet.com bureauvanvliet.com/advertentie/Weekblad

Redactieraad:
Kutsal Yesilkagit (voorzitter) | Frank Israel (vice-voorzitter) | Alexander Pleijter (secretaris) | Willem van der Does | Annemarie Drahmman | Nour Eldin Emara | Rosanne Hertzberger | Hermelijn Smits

‘Er komt niets tot leven, maar zo voelt het wel’

DOOR MARIEKE NOLTEN
FOTO MARC DE HAAN

Je hebt hiervoor Klassieke Talen gestudeerd. Helpt dat bij je bijbaan als kaartjesverkoper en rondleider bij het Rijksmuseum van Oudheden (RMO)?

‘Zeker. De mensen die hier werken, worden juist aangenomen op hun achtergrond. Het is helaas ook een van de weinige manieren om actief wat met deze opleiding te doen. Nu ik afgestudeerd ben, is dit zo’n fijne manier om het nog wel bij te houden.

‘Ik heb egyptologen, archeologen, historici, en assyriologen als collega. We kunnen daardoor verschillende doelgroepen bedienen. Het is zo’n fijne omgeving om te werken, dat is echt heel

inspirerend. Eén van mijn collega’s kan bijvoorbeeld spijkerschrift lezen. Dat is echt heel bizar.

‘Ik ga zelf meer richting restauratie. Ik heb bijvoorbeeld faience gemaakt. Dat is een soort felblauw glas, waarvan we geen recepten hebben uit de Oudheid. Het is een lastige stof om te begrijpen, maar ik heb het voor mijn opleiding zelf gemaakt. Ik kan nu precies aan mijn collega’s uitleggen wat er inzit, waar het kan misgaan en welke kleur het bevat.’

Is het moeilijk om een schoolklas in het gareel te houden?

‘Het heeft voor mij wel een tijdje geduurd voordat ik me comfortabel voel-

de. Ik ga ook niet zeggen dat het altijd goed gaat, maar het is *trial-and-error*: gewoon oefenen en vaker doen.

‘Een van de lastigste dingen is dat je als gids om elkaar heen moet werken. Je moet zorgen dat je niet tegelijkertijd in dezelfde zaal staat, want anders praat je door elkaar heen en zijn de kinderen afgeleid.

‘Middelbare scholieren zijn wel leuk om rond te leiden. Ze weten net wat meer en je moet ze ook een beetje meekrijgen. Ik vind het heel fijn om een link met het heden te maken, zoals propaganda of nepnieuws. Een van onze topstukken is het keizerbeeld van Trajanus. Hij wordt afgebeeld als een waanzinnig gespierde man, terwijl hij voor hetzelfde geld gewoon een enorme bierbuik had. Alles aan dat beeld is propaganda.’

Heb je zelf een favoriet object?

‘Ik ben helemaal verliefd op de Griekse vazen, op die afdeling kan ik echt uren spenderen. Eén van die vazen is gebroken en met nietjes in de vijftiende of zestiende eeuw gerepareerd. De nietjes zijn eruitgehaald, maar die gaten zitten er nog. Je kan nog heel goed zien hoe iemand anders dat vroeger heeft aangepakt.’

Ben je anders naar musea gaan kijken?

‘Ik zie ze nu veel meer als leerinstituut. Er komen genoeg dagjesmensen, maar ook veel mensen die veel leren van de objecten daar. Als je je objecten niet tentoonstelt, vooral als een rijksmuseum, doe je het volk een onrecht aan. Daar had ik nooit eerder bij stilgestaan.

‘Ik vind ook sluiten heel leuk, gewoon mensen verzoeken om weg te gaan. Het museum is daarna volledig stil en je bent de enige daar, het is een soort *Night at the museum*-ervaring. Er komen geen dingen tot leven, maar het voelt wel zo.’

COLUMN | MATHIJS DE JONG

Studieplek 15068: daar moet het vandaag gaan gebeuren

De avond van tevoren heb je alles al klaarstaan. Je tas, je bammetjes en het koffiezetapparaat met al een met koffie gevuld filterzakje in het verkalkte bakje zodat je de volgende ochtend enkel nog op het knopje hoeft te drukken. De wekker staat. Je gaat eindelijk eens vroeg naar bed.

De volgende ochtend fiets je bij het krieken van de dag (lees: half tien) naar de bieb om daar een hele dag (lees: tot een uur of vier) te gaan studeren. Maar voordat je naar binnen wilt, schreeuwt een wit-blauw bord in je nog half verslapen gezicht dat de tentamenperiode weer is begonnen, en dat je er alleen inkomt met een reservering. Daar gaat je waterdichte

voorbereiding...

Knarsetandend tover je vlug je mobiel tevoorschijn en maakt middels een van de vele obscure technische systemen die de universiteit rijk is een reservering voor een plek die nog niet bezet is. Studieplek 15068 *it is...*

Aangekomen op de plek waar het die dag allemaal moet gaan gebeuren, zie je dat een op zijn telefoon scrollende lullo je plek al heeft bezet. Omdat je geen zin hebt in verder gezeik, en vooral gewoon wilt beginnen aan dat domme paper voor dat domme vak, besluit je schuin tegenover de voornoemde jongen plaats te nemen.

Dan, zo’n veertig minuten later, als je er eenmaal lekker inzit na eerst al je appjes beantwoord te hebben, wordt er zachtjes op je schouder getikt. Je draait je om naar de persoon die je hyperfocus bruut verstoort. Voor je staat een internacho met in haar rechterhand haar oplichtende telefoon die ze nog net niet in je gezicht duwt.

‘Excuse me, I reserved this spot...’

Je kijkt het wachtende meisje aan en twijfelt. Ga

ik met haar in discussie? Ga je haar zeggen dat die kakkerige jongen daar op mijn plek zit, en dat het dus niet mijn fout is dat ik hier zit?

De *fight or flight* afweging is echter van korte duur, want de *what-the-fuck-are-you-waiting-for*-attitude van de dame maakt dat je braaf je spullen bijeenraapt om je plek aan de boze Temu-versie van Charli XCX op te geven.

Verslagen loop je naar studieplek 15068 en vertelt het heerschap fluisterend dat hij op je plek zit. De nog altijd scrollende student richt zijn blik op en klapt onverschillig zijn laptop dicht en loopt naar de lange studietafel achter je.

Aldaar zie je hoe hij een studente iets in het oor fluistert, waarop zij opstaat, om de tafel loopt en iets in het oor van een andere student fluistert. Hij doet hetzelfde bij een ander, en die ander weer bij een ander, zodat er een kring aan beweging ontstaat die nog het meeste weg heeft van een heimelijke stoelendans.

En hoewel je paper ongetwijfeld niet was afgekomen als je die dag niet naar de bieb was gegaan, denk je als je rond vier uur weer naar buiten loopt: morgen ga ik lekker *home study*.

Mathijs de Jong is student rechten

‘Braaf raap je alles bijeen om je plek af te staan aan de boze Temu-versie van Charli XCX’